

Література:

1. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: Закон України від 17.10. 2019 № 123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-IX> (дата звернення 28.03. 2020).

2. Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 30.11.2015 № 984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-IX> (дата звернення 29.03.2020).

3. Про охорону прав на зазначення походження товарів: Закон України від 16 червня 1999 року № 752-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14> (дата звернення 29.03. 2020).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-11>

ПРАВА ОСОБЛИВОГО РОДУ (SUI GENERIS) В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Дмитришин В. С.

кандидат юридичних наук, доцент,

старший науковий співробітник

Державної наукової установи

*«Науково-практичний центр профілактичної
та клінічної медицини» Державного управління справами
м. Київ, Україна*

З 1 січня 2023 року набув чинності у новій редакції Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) [1]. Безумовно, прогресивний та відповідний викликам сучасності законодавчий акт привніс у вітчизняне правове поле певні новації, однією з яких стало більш розгорнуте та систематизоване застосування у авторському праві такого виду прав, як «права особливого роду», (sui generis).

Sui generis – це латинське висловлювання, що буквально означає «свого власного виду» або «унікальні за своїми характеристиками» [2]. Цей вислів часто використовується в аналітичній філософії для того, щоб визначити ідею, сутність чи реальність, яка не може бути включена в більш широке поняття. В праві термін sui generis використовується для ідентифікації юридичних явищ, існуючих

незалежно від інших, що відрізняються своєю незвичайністю, а також у відношенні конкретного права чи обов'язку [3].

На думку вітчизняних дослідників, правова природа права *sui generis* полягає в тому, що це право інтелектуальної власності, оскільки йому притаманний головна його визначальна риса – монополія суб'єкта на використання інтелектуального продукту, а також його принципи: захист майнових інтересів; скінченний термін чинності майнових прав; диференціація видів майнових прав за способами використання об'єкту; встановлення виключено у майнових правах. Разом з тим, право *sui generis* має власні ознаки: а) унікальність (надання розробнику не властивих іншим інститутам захисту інвестиційних інтересів); б) своєрідність (незастосування критерію творчості та введення інвестиційного критерію для надання правової охорони); в) самостійність (можливість паралельного існування з іншими режимами правової охорони для баз даних або їх складових); г) незалежність від усіх інших правових режимів [4].

Загалом, удосконалення вітчизняного законодавства, шляхом прийняття Закону, була, в тому числі, пов'язана і з інтеграцією України до Європейського простору та приведенням вітчизняного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Так, Директива Європейського парламенту та Ради «Про правовий захист Баз даних (96/9/ЄС від 11.03.1996 р.)» [5]. Зазначена Директива, посилюючись на економічний аспект проблеми й неможливість її вирішити засобами авторського права, встановила додатковий рівень охорони баз даних – режим «*sui generis*», який спрямований на захист саме вмісту бази даних і реалізується шляхом надання розробникам прав, достатніх для запобігання несанкціонованому його використанню. При цьому не заперечується застосування авторської правової охорони. Таким чином, створюється дворівнева охорона баз даних: один рівень авторське право, яке охороняє структуру бази, тобто підбір чи упорядкування вмісту останньої, що є інтелектуальним творінням автора, другий – режим «*sui generis*», тобто особливе право, що спрямований на охорону вмісту бази даних від несанкціонованих вилучень з неї чи повторного використання. Останній передбачає власні критерії охороноздатності і бази даних й окрему сукупність прав особливого роду.

Згідно Закону, охороні засобами права особливого роду (*sui generis*) в Україні підлягають неоригінальні бази даних та неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Так пункт 5 частини 2 статті 3 Закону відносить до сфери його дії охорону та захист особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, а стаття 8 каже, що не охороняються

авторським правом розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право особливого роду (*sui generis*).

Стаття 33 Закону визначає, що неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта. Проте зазначається, що сам факт використання автором комп'ютерної програми для створення твору, не перешкоджає виникненню авторського права: «Твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою».

Суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, є особи, яким належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на програму, у результаті функціонування якої утворений цей об'єкт, – автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми. Характерною особливістю таких прав, яка їх суттєво різнить з авторськими правами, є те, що у результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають.

Обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, відповідає загальному обсягу майнових авторських прав, тобто, суб'єкт такого права має право використовувати цей неоригінальний твір будь-яким способом (способами), а також має виключне право дозволяти або забороняти використання цього твору іншими особами. Також такий суб'єкт, протягом строку дії права особливого роду (*sui generis*), має виключне право на передачу (відчуження) цього права та має право надавати іншим особам дозвіл на використання цього об'єкта будь-якими способами на підставі ліцензійного договору.

Як і у випадку з загальним авторськими правами, право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, виникає внаслідок факту генерування цього об'єкта і починає діяти та є чинним з моменту його генерування, а строк його чинності спливає через 25 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, в якому згенеровано неоригінальний об'єкт.

У випадку, якщо неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, є результатом використання об'єктів авторського права, відповідний суб'єкт користується правом особливого роду (*sui generis*) на такий неоригінальний об'єкт, за умови дотримання ним прав власника авторського права, твір якого було використано у процесі генерування такого неоригінального об'єкта. Такі є самі правові наслідки виникають і у випадку, якщо неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, є результатом використання іншого охоронюваного неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою.

Положення статті 21 Закону встановлює, що бази даних (компіляції даних) охороняються авторським правом, якщо вони за добором та/або упорядкуванням їх складових частин є результатом творчої діяльності. Тобто, критерієм охороноздатності виступає саме творчий характер діяльності зі створення бази.

В режимі «*sui generis*» бази даних підлягають охороні з моменту завершення процесу її створення, отже, не вимагається ні обнародування, ні публікації, ні перевірки стосовно охороноздатності, ні будь-якої офіційної реєстрації об'єкта. Суб'єктом прав «*sui generis*» визнається розробник бази даних – особа, яка проявляє ініціативу і йде на ризик, здійснюючи інвестиції (в широкому розумінні цього слова: фінансові, трудові, технічні та ін.) у її створення, а значить, і несе відповідальність за кінцевий продукт.

Право особливого роду (*sui generis*) на базу даних здійснюється незалежно від того, чи підлягає відповідний об'єкт охороні авторським правом або іншими правами. Крім того, це право здійснюється незалежно від того, чи підлягає вміст відповідної бази даних охороні авторським правом або іншими правами. Як і у випадку з об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою, право особливого роду (*sui generis*) на бази даних може передаватися (відчужуватися) або надаватися (ліцензуватися) на договірних підставах. Майнові права особливого роду (*sui generis*) починають діяти з дати закінчення створення бази даних та термін їх чинності спливає через 15 років в останній день календарного року, в якому базу даних було створено.

Таким чином, в Україні створюється дворівнева охорона баз даних: один рівень авторське право, яке охороняє оригінальну структуру бази, тобто творчій підбір чи упорядкування її вмісту, що є інтелектуальним творінням автора, другий – режим «*sui generis*», тобто право особливого роду, що спрямоване на охорону вмісту бази, охорону інформації від несанкціонованих вилучень з неї чи повторного використання.

Література:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX від 01.12.2022 р. *Голос України* від 31.12.2022. № 267/
2. The Oxford English Dictionary / J. Simpson, E. Weiner (eds.). 2nd ed. United Kingdom, 1989. P. 757
3. Dunway v. New York, 442 U.S. 200 (1979). [Электронный ресурс]. Режим доступу: <http://supreme.justia.com/us/442/200> (дата звернення 23.01.23)
4. Малиновська І. М. Sui generis как право интеллектуальной собственности. *Бизнес в законе*. 3'2013. С. 15–20.
5. Council Directive on the legal protection of databases. *Official Journal of the EC*. L77, 27.03.1996. P. 20–28.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-12>

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗГЛЯДУ СУДАМИ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Короед С. О.

*доктор юридичних наук, професор,
в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

Введений Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 в Україні воєнний стан у зв'язку із повномасштабним збройним вторгненням Російської Федерації на територію України «запустив» дію Закону України «Про правовий режим воєнного стану», яким зокрема визначено правові засади діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Від зазначеної дати суди, органи та установи системи правосуддя України працюють відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», про що було розміщено відповідну заяву на офіційному веб-сайті Верховного Суду [1]. Зазначеним Законом передбачено функціонування судів, органів та установ системи правосуддя виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України та законами України (ст. 12-2); правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється